
**KENYA NATIONAL EXAMINATION COUNCIL
REVISION MOCK EXAMS 2016
TOP NATIONAL SCHOOLS**

**SACHO HIGH SCHOOL
KISWAHILI
KARATASI YA 3
MWONGOZO WA KUSAHIHISHA**

SCHOOLS NET KENYA
Osiligi House, Opposite KCB, Ground Floor
Off Magadi Road, Ongata Rongai | Tel: 0711 88 22 27
E-mail: infosnkenya@gmail.com | Website: www.schoolsnetkenya.com

SACHO HIGH SCHOOL KCSE TRIAL AND PRACTICE EXAM 2016

102/3

Karatasi ya 3

MWONGOZO WA KUSAHIHISHA

1. Msemaji – Dora
Msemewa – mwalimu majisafu
Mahali – nyumbani kwao
Sababu – Kutelekeswa kwa kazi zote za kuwalinda wanao walemuvu bila usaidizi wa mumewe majisifu. (1 x 4)

(b) Utohozi – Petroli

Swali balagha : “wewe unafikiri ninatumia petrol nini? (2 x2)

(c) Migogoro

(i) Migogoro ya kindugu

Bwana mtemi na familia yake wanakinzana. Madhubuti amekuwa mwasi kwa babake. Mtemi na mkewe wanasomeana kila mara. Mtemi pia anashiriki mapenzi nje ya ndoa.

Bwana majisifu na mkewe dora vile vile wana migogoro kuhusu ulezi wa wanao vilema.

(ii) Migogoro kati ya watawal na watawaliwa

Mtemi na nduguye hawapikiki chungu kimoja. Wao wanazomeana kila mara. Hali inayowafanya wasiwasiliane ufanisi au matatizo yao.

(iii) Migogoro kati ya watawala na wataliwa

Mzee matuko weye anatiwa nguvuni kwasababu ya kumwambia mtemi wazi wazi kuwa utawala wake ni mbaya na anafua kuondoka uongozini. Mtemi anawadhukumu wanasokomoko kwa kunyakua shamba zao kama ule la chichiri Hamadi.

(iv) Migogoro ya waajiri na waajiriwa

Mtemi Nasaba bora anawaajiri na kufata kazi wafanya kazi wakati wowote. Akiona wanafanya kazi vyema anawapiga kalamu. Wafanyakazi wengi sokomoko wanafanya kazi za sulubu zilizo na mishahara ya kijungu jiko.

(v) Migogoro ya mashamba

Wanasokomoko na Tomoko kwa ujumla wanamlaumu mtemi kwa kuwapokonya mashamba yao. Amani hana furaha kwa sababu ya shamba lao kuchukuliwa na Bwana Mtemi.

(vi) Migogoro ya kimapenzi

Majununi na mitchelle wamekuwa na huba. Hata hivyo Mitchell anamkataa majununi kwa kusingizia nyumba. Mashaka anaamua kutotoka shuleni kwa sababu ya mapenzi yake kuvunjika.

Mengine

- i) Migogoro ya kinasaba
 - ii) Migogoro ya kijinsia
 - iii) Migogoro ya askari na wanachi
 - iv) migogoro ya setka katika uandishi
-

v) migogoro ya elimu

1. Wanasokomoko wanapokonywa mashamba

Mtemi anampokoonya chichir Kamadi shamba lake la ekari mla mbili sabini. Alichukuwa shamba lake marehemu mwinyi hatika mtembezi. Na pia alipofanya kazi katika wazara ya Ardhi na makao aliweza kutendeneza hatimiliki bandia za mashamba.

2. Kuuawa na viongozi Mtemi aliwahonga majambazi ili waweze lumuua chichir hamadi iliaweze kuchukua shamba lake. Askari waliobimwa na mtemi walimpiga mamake Imani na kusababisha kifo chake.

3. Wanarochi wanadhulimiwa kupita ufisadi

Mtemi pamoja na wasimamizi wanabumia pesa zilizotaliwa kujenga hospitali kujenga zahanati na kasha kujifaidi na pesa hizo mifukuni mwao.

4. Yusuf anadhulumiwa kwa kufungwa kifungo cha maisha kwa kusingiziwa kumuua babake chichir Hamadi.

Amani na Imani wanafungwa kwa kusingiziwa kumuua kititi uhuru.

5. Waandishi wanadhulumiwa kwa kuibiwa miswada yao kwa njia za kilaghai na watu amabo hawana vipawa. Amani anaibiwa mswada na mwalimu majisifu.

6. Wagonjwa zahanitini wanadhulumiwa kwa kutopewa huduma bora pale zahanitini. Wauguszi ni wazembe kazini, wanawadhihaki na kukejeli wanaowaleta wagonjwa wao mfano Amani na Imani wanapompeleka kitoto Uhuru.

7. Wananchi wanalazimishwa kutoa ngeje za kuwapeleka watoto wa viongozi kusomea ughaibuni. Mtemi analazimu wanasokomoko kutoa pesa za mwanake kwende kusomea ughaibuni.

8. Wajiri wanawadhulumu waajiriwa kwa kuwapa kazi za sulubu ambazo malipo yake ni ya kijingujiko. Mtemi anampiga fagio mfanyikazi wake. Amani anatanya kazi ya kukama ng'ombe nk.

9. Wakoloni wanawadhulumu waafrika walipokuwa barani Afrika. Waafrika hawakuruhusiwa kupanda mimea iletayo fadha na figuo wa gredi.

10. Vyombo vya dola vilivyochini ya utawala mbaya wa mtemi unawadhuluma watu. Askari wanawapiga na kudhulumiwa watu wasiokuwa na hatia mamake Imani anaaga kutokana na kichapo cha Askari.

1. (a)

(i) msemaji ni mzee babu

(ii) msemewa ni wanatekede

(iii) mahali kwa mzee babu

(iv) sababu walikuwa wamekusanyika kwa mzee babu ili wafumbuliwe fumba la matatizo yanayowakumba.

(4 x 1 = 4)

(b)

(i) Ni msiri – Alijua mengi lakini aliyatoa kwa njia ya hadithi mafumbo na ushairi

(ii) ni mwenye busara – Anahifadhi mavuno anyayoletewa ili kuwafaa wanakijiji hao wakati wa upungufu wa chakula.

(iii) ni mwenye mawazo mapevu – Anawambia wanakijiji kwamba si kila panapo mawingu meusi na mazito mvua hunyesha.

(iv) ni mzalendo – Anakipenda kijiji chake ndio maana anashirikiana na wenzake kutafuta suluhisho.

(za kwanza 4 x 1 = 4)

(c) Jazanda / istiara (al 1 x 2 = 2)

Mifano

Hadithi ni ya Kobe na ndege

(a) Kobe anawakilisha viongozi wenye tama na ubinafsi kama vile Bwana Mtajika. Kobe ananyakua vyote anavyopewa huko mbinguni.

(b) Kobe pia anawakilisha viongozi wanjanja na wanafiki kama vile Bwanan Mtajika na Mchupa. Kobe anajifanya mwema anachangiwa manyoya na ndege kasha anawasaliti.

- (c) Kobe anaonyesha ubaguzi wa viongozi – Anakula kwanza na kuwapa ndege makombo.
- (d) Kobe kuanguka ardhini ni luonyesha kuanguka kwa uongozi mbaya. Uongozi wa Bwana Mtajika unaporomoka.
- (e) Ndege kumchangia Kobe manyao ni ishara ya ushirikina wa wanatekede kupinga kura na kumwezesha kupata mamlaka.
- (f) Kupewa makombo kwa ndege inaonyesha dhuluma wanazopata wanyonge.
- (g) Ndege kuchukua / kumnyang'a Kobe manyoa inaonyesha nguvu walizonaza wanyonge.
(zozote $5 \times 2 = 10$)

Ubinafsi:

- mapenzi kati ya Chritine and Peter yanalenga mahitaji yao ya kibinafsi.
- Peter aliwapunja wavuvi pesa ili ajinufaishe yeye mwenyewe akiuza samaki ghali huko ng'ambo.
- Christine anatamani kuolewa katika familia ya kitajiri. Anajiona kama ng'ombe wa kizungu kwa vile amesome.
- Chrisitne hamuulizi Peter kuhusu msichan anayetembea naye kwa kuhofia kukitia mchange kitumbua cha uhusiano wao.
- Peter aliwapenda wasichana ili kutimiza haja zake kimwili sio kuwaoa.
- Peter alijitia kuwahurumia wafanyikazi wake bure, alitaka tu wamzalishie mali.
- Peter alijitia kumpenda Zac hata akiwa na hali yake ya kimaskini ili afanyiwe kazi na aletewe wasichana.
(zozote $5 \times 2 = 10$)

Ushirikina

- Msoi anaamini ndoto anazoota kuwa ziliandama na matukio fulani. Ndoto zake ziliaminika kuwa za kweli.
- Msoi aliamini kuwa lazima kungekuwa na kitu kibaya amabcho kingetokea katika Baa hiyo ya Makaburini.
- Alipojikwa na bakuli lake la maua lilivunjika vipande vipande aliamini iliashivia mkosi ambao ungetokea, aliamini ilikuwa kama anakanywa.
- Kubana kidole chake mlangoni mwa gari aliamini ni onyo la kutoenda huko walikokuwa wanaenda kwani kungetokea balaa.
- Alikuwa kuichukia Baa la Makaburini kw akuwa ilikuwa karibu na makaburini au mavani Alilisi kungekuwa na mkosi.
- Akiwa kwenye baa anabadili mtindo wake wa kukaa wa kawaida anaangalia upande wa makaburini akidhani ndoto yake ingetabirika wakati wowote.
- Kutumbua macho kulionyesha kuwa sasa mambo aliyotabiri yamewadia alipoona vizuu.
(zozte $5 \times 2 = 10$)

MSTAHIKI MEYA

(a) Msemaji – Waredi

Msemewa – Siki

Mahali – Zahanatini

Lini

(b) Tabaini – Ni mbinu ambayo

(c) Msemaji ni Waridi

- anashawishika kwa haraka – Anaamini yale wanayosema wanasiasa, vyombo vya habari na wasomi eti nchi yake ni maskini
- Mwenye kiburu – Anamkaripia mama Dddavue kaole kwa maneno makali bila kujali hali ya motto wake. Pia mkali / mgomvi.
- Mtiifu – Anafuata maagizo ya kutowatibu watu wasio na fedha.
- Mtamaushi – Anaamua kuacha kazi baada ya kuona kuwa mazingira na hali ya kazi hayabadiliki.

- Mbinafsi – Hakuwafikiria wagonjwa wake anapoamua kuacha kazi zahanatini.
- Ana msomamo thabiti – Anaamua kuacha kazi baada ya kuona hali mbaya ya kazi.
- Mwoga – Anaogopa anaposikia fununu za mgomo wa maandamano.
(Mwanafunzi ataje sifa na kuidhibitisha)
(Maelezo yaelekeana na sifa)

Umaskini

- (a) Baraza haliwezi kutoa huduma bora kw awanacheneo – maji safi
 - Usafi w mazingira km takataka
 - Dawa zahanatini
- (b) Mchi kutegemea mataifa ya kibepari kwa mikopo.
- (c) Baraza kushindea kulipa mishahara kwa wakati, wanaichelewesha na hata wakati mwingine kupila nusu. Barasa limefilisishwa na wizi / ubadhirifu wa Meya na Washauri wake.
- (d) Wagonjwa zahanatini hawawezi kugharimia matibabu yapo. Hawana hata karatasi za kunakilia uabalesio wao.
- (e) Wafanyikazi wa Baraza kutembea kwa miguu na kwa masaa mengi kufika kazini kwani hawana nauli.
- (f) Wafanyikazi wanakosa pesa za kununua chakula wala makombo kinachowadhuru.
- (g) Wanakopsa pesa za kugharimia mahitaji ya kimsingi – makao, kiberiti ili kutokosa chakula.
- (h) Watoto wao waugua magonjwa yasababishwayo na ukosefu wa lishe bopra – utapia – mlo
(zozote $5 \times 2 = 10$)

Matumizi ya mbinu ya majazi katika mstahiki Meya

- (a) Bwana sosi – Kukotana na neno la kiingere za:
 - (i) 'source' – chanzu cha yeye ndiye chanzo cha matatizo mengi ya wanachenea
 - (ii) 'Source' – kutia ladha. Maisha ya vibaraka wake yalipata ladha kwa kupewa mishahara ya juu na marupurupu mengine.
 - (iii) Aina ya msimu – 'sosi' unao – maarisha kula. Alikuwa mlaifi. Pia alitumia cheo chake kula na kujitajirisha na mali ya wanacheneo.
 - (b) Mstahiki Meya - Alistahikli kuondolewa mamlakani kwa kuwatesa wananchi.
 - Alistahiki kulaumiwa kwa matatizo ya wanacheneo
 - (c) Bwana uchumi n akazi – maswala ya kiuchumi na kazi Barazani.
 - (d) Bwana usalama – alishughulika na usalama.
 - (e) Bwanan uhusiano mwema – alihakikisha kulikuwa na uhusiano mwema baina ya cheneo na majirani / nchi za nje.
 - (f) Siki – Msikivu - alisikiliza sana matatizo ya wanachi
-
- kinwaji kikali / kinawasha ulimi – alimghasi Meya kuboresha hali za maisha za wanacheneo.
 - (g) Bili – Orodha ya vitu pamoja na malipo yake. Yeye ndiye aliyepanga orodha za njia za kupora baraza.
 - (h) Waredi – Ua linalovutia lakini linalokauka mara linapotolewa mtini.
 - Anajaribu juu chini kuwapa matumaini wagonjwa zahanatini lakini ajuapo ukweli anajiuzulu ghafla.
 - (i) Tatu – Anajaribu juu chini kuona matatiz ya wafanyikazi yametatatuliwa.
 - (j) Beka – Nmeo la kuitikia hasa kwa wanawake. Aliitikia wito wa kutetea maslahi ya wafanyikazi.
 - (k) Cheneo – Kitu kilichoenea
 - (l) Kajifahari – samaki mkubwa kuliko kamba
 - Mkahawa mkubwa tena wa kifahari.
 - (m) Shuara – Mji mdogo jirani – Mambo huko yalikuwa shwari.
 - (n) Kheri – Ana heri yaani mwenye amani, utulizu na salama.

(zozote $10 \times 2 = 20$)

